

Hayek'in Hukuk ve Adalet Teorisi

Sururi Aktaş

LIBERTE

Hayek'in Hukuk ve Adalet Teorisi
Sururi Aktaş

ISBN: 978-975-6877-48-7

Liberte Yayınları® / 60
2. Baskı: Ekim 2018; 1. Baskı: 2001

© 2018, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevi bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Koordinatörü: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Yavuz Selim Erfidan**

Kapak Tasarımı: **Mesut Koçak**

Baskı: **Tarcan Matbaası**

Adres: İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LiBeRtE
yayıngrubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Sururi Aktaş

Sururi Aktaş, 1969 yılında Erzurum'da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1992 yılında mezun olan yazar, yine İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. 2006 yılında Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi alanında doçent oldu. 2012 yılında aynı alanda profesör olarak atandı. Halen Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

İkinci Baskıya Önsöz	13
Giriş	15
<u>BİRİNCİ BÖLÜM: Klasik Liberal Hukukun</u>	
Haklılaştırılması: Düzen ve Kuralların Oluşumunda	
Rasyonel Planlamacılığa Karşı Evrim	23
I. Kurucu Rasyonalizmin Toplumsal Kurumlar ve Hukuk	
Üzerindeki Etkisi	23
II. Liberal Gelenek ve Rasyonalizm.....	32
III. Sosyal (Kültürel) Evrim	36
1. Zihnin Çevreyle Birlikte Evrimleşmesi.....	36
2. Sosyal Evrim Darwinizm midir?.....	39
3. Hayek'in Evrimci Düşüncesinin Karşılaştırmalı Olarak	
Değerlendirilmesi	42
a) Hayek ve H. Spencer.....	42
b) Hayek ve Auguste Comte	47
c) Hayek ve Emile Durkheim.....	48
4. Sosyal Evrim ve Evrimci Liberalizm Üzerine Eleştiriler...50	
a) Genel Olarak.....	50
b) Eleştiriler ve Yanıtları.....	51

IV. Genişlemiş (Büyük) Toplum ve Bilginin Koordinasyonu.....	55
1. Genişlemiş Toplumda Bilginin Sınırsızlığı.....	55
2. Sınırsız Bilginin Koordinasyonu.....	57
3. Koordinasyon Formülüne Yöneltilen Eleştiriler.....	63
V. Düzen ve Kuralların Yapısı.....	65
1. Genel Olarak.....	65
2. Düzen ve Kuralların Yapısal İlişkisi.....	66
3. Konunun Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi.....	73
VI. Kendiliğinden Düzen Kavramı.....	77
1. Genel Olarak.....	77
2. Hayek'te Düzen Kavramı.....	78
3. Kendiliğinden Düzen Kavramı ve Evrim İlişkisi.....	79
4. Kendiliğinden Düzenlerin Ayırt Edici Özellikleri.....	81
5. Hayek'in Kendiliğinden Düzen Kavramına Yöneltilen Eleştiriler.....	83
VII. Hayek'in Ontolojik ve Metodolojik Bireyciliği.....	90
1. Genel Olarak.....	90
2. Bireyciliğe Yönelik Eleştiriler.....	93
3. Hayek'in Eleştirilere Yanıtı.....	97

İKİNCİ BÖLÜM: Hukuk Kavramına Yönelik Temel

Yaklaşımlar ve Hayek'in Hukuk Anlayışı 107

I. Hukuk Kavramına Yönelik Temel Yaklaşımlar.....	107
1. Genel Olarak.....	107
a) Hukuksal Pozitivizm.....	110
b) Sosyolojik Pozitivizm.....	114
c) Faydacı Teori.....	115
d) İdeal Görüşlerin Hukuka Yaklaşımı.....	116
3. Çok Boyutlu Hukuk Kavrayışları.....	118
II. Hayek'te Hukuk Kavramına Genel Bir Bakış.....	120
1. Genel Olarak.....	120

2. Hayek'te Hukukun Niteliği.....	123
III. Hayek'te Hukukun Kaynağı Olarak “Adil Davranış Kuralları” (Nomos) ve “Organizasyon Kuralları” (Thesis) Ayrımı.....	126
1. Genel Olarak.....	126
2. Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı Bakımından Adil Davranış Kuralları ve Organizasyon Kuralları.....	130
3. Organizasyon Kurallarının Niteliği.....	132
4. Adil Davranış Kurallarının Niteliği	136
IV. Yasama Faaliyeti ve Sınırlandırılması.....	139
1. Yasa Kavramının Yasama ile İlişkisi.....	139
2. Yasama Meclisinin Bölünmesi: İki Kademeli Meclis.....	144
V. Hukuk Biliminde Formel (Biçimsel) Mantığın Sınırlandırılması	153
1. Hayek'te Mantığın Hukuk Alanındaki Rolü.....	153
a) Genel Olarak Hukuk-Mantık İlişkisi.....	153
b) Hayek'in Mantık Ötesi (Meta-Logic) Yargılama Anlayışı.....	156
2. Hukuk Düzeninin Olgusal Mantığının Sürdürülmesinde Yargıcın İşlevi.....	160
VI. Hayek'in Hukuk Teorisinde Hukuk Devleti (Rule of Law) Kavramı.....	163
1. Genel Olarak Hukuk Devleti Kavramı.....	163
2. Hayek'te Hukuk Devleti Kavramının Niteliği.....	165
3. Hukuk Devleti ve Özgürlük.....	167
4. Sosyal Devlet, Müdahalecilik ve Hukuk Devleti	170
5. Hukuksal Belirlilik (Kesinlik) ve Hukuk Devleti İlişkisi.....	176
VII. Hayek'in Hukuk Teorisinin Değerlendirilmesi.....	178
1. Hukuksal Pozitivizm Açısından	178
a) Genel Olarak.....	178
b) İradeci Pozitivizm Açısından.....	179
c) Hukuksal Normativizm Açısından.....	183
d) Ahlâk-Hukuk Ayrımı Bakımından.....	188
2. Doğal Hukuk Teorisi Açısından.....	192

a) Genel Olarak Doğal Hukuk Kavramı.....	192
b) Doğal Hukuk Açısından Hayek'in Hukuk Teorisi.....	195
3. Faydacı Teori Açısından Değerlendirme.....	200
a) Genel Olarak Faydacı Teori.....	200
b) Faydacı Teori Açısından Hayek.....	203

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Adalet Teorileri Açısından Hayek'in

Adalet Kavramı ve Değerlendirilmesi 213

I. Adalet Teorilerine Genel Bir Bakış.....	213
1. Genel Olarak Adalet Kavramı.....	213
2. Adaletin Türleri.....	217
a) Düzeltici (Denkleştirici) Adalet.....	217
b) Dağıtıcı Adalet.....	219
c) Hakkaniyet.....	221
3. Adalet Teorileri.....	222
a) Liberal Felsefede Adalet Kavramı.....	222
aa) Prosedürel (Usulî) Adalet.....	222
bb) Sosyal Adalet.....	224
cc) Faydacı Teori ve Adalet.....	226
b) Marxist Teoride Adalet Kavramı.....	228
II. Hayek'in Adalet Teorisi.....	231
1. Sosyal Adaletin Reddi.....	231
a) Genel Olarak.....	231
b) "Sosyal" Betimlemesinin Hayek İçin Anlamsızlığı.....	232
c) Adaletin Bilinçli Eylemlerle İlgili Bir Değer Ölçüsü Oluşu.....	238
d) Adalet'in Niteliğini "Kendiliğinden Düzen" Belirleyebilir mi?.....	240
e) Adalet Kavramının Negatif Karakterli Oluşu.....	242
2. Hayek'te Düzeltici Adalet Ne Anlama Gelmektedir?.....	244
3. Dağıtıcı Adalet ve Hayek.....	246
a) Dağıtıcı Adaletin Haklılaştırılması.....	246
b) Dağıtıcı Adaleti Reddeden Görüş:	

<i>Avusturya İktisat Okulu</i>	249
<i>c) Hayek'in Dağıtıcı Adaleti Reddedişi</i>	250
<i>d) Dağıtıcı Adalet ve Fırsat Eşitliği</i>	262
III. Hayek ve Diğer İki Liberal Adalet.....	268
1. Hayek ve Robert Nozick	268
2. John Rawls ve Hayek.....	276
Sonuç	285
Kaynakça	299

İkinci Baskıya Önsöz

DOKTORA TEZİ OLARAK HAZIRLADIĞIMIZ BU ESERİN BİRİNCİ baskısı 2001 yılında yayınlanmıştı. Birinci baskı biraz aceleye geldiğinden, her eserde olabilecek ufak tefek bir takım hata ve eksiklikler gözden kaçmıştı. Bu eksiklik ve hatalar düzeltilmeye çalışılarak eser yeniden yayına hazırlandı.

Zaman geçse de hukuk devleti ve hukukun doğasının anlaşılmasında Hayek'in hukuk ve adalet teorisi, önemini hâlâ korumaktadır. Özellikle hukuk kavramının niteliğinin doğru anlaşılması ile hak ve özgürlüklerin doğru temellendirilmesinde özgürlükçü geleneğe dayanan Hayekçi felsefenin önemi yadsınamaz. Ayrıca, aklın kurucu kibrinin karşısına geleneğin taşıdığı irfanın yerleştirilmesi bakımından bu çalışmanın okuyucular için ufuk açıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Hayek, liberalizm içerisinde konumlandırılrsa da savunduğu hukuk anlayışı her inanç ve düşünce için önem taşımaktadır. Liberalizm tanımlamasını kullanmadan da Hayek'in hukuk kavramının önemini çağımıza sunabiliriz. Özellikle medeniyetin birikimlerinin ve kristalleşen değerlerin korunması açısından elinizdeki bu çalışma yol gösterici olabilir. Hakların korun-

masına dönük billurlaşmış pozitif hukuk kurallarının arkasındaki sosyal gerçeklikler ve felsefi düşüncelerin anlaşılması, hakların korunmasının önem kazanmasına hizmet edecektir. Pozitif hukuk bilimcilerinin de bu tür eserleri daha çok okuma ve tetkik etmeye başlaması gerekir. Bu umutlarla kitabı, gözden geirilmış haliyle, tekrar okuyucularımın dikkatlerine sunuyorum.

Doktora alışması sırasında şahsıma rehberlik eden danışman hocam Prof. Dr. Yasemin IřIKTA'a ve kitabın yeniden baskıya hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Sururi Aktaş

Erzincan 2018

Giriş

FRIEDRICH AUGUST VON HAYEK (1899-1992), YAŞAMININ son kırk yılını ve özellikle 1970'den sonraki çalışmalarının büyük kısmını hukuk düşüncesi, hukuksal kurumlar ve adalet teorisi üzerine çalışmakla geçirdiği halde, çalışmaları hukuk felsefesi açısından çok az ilgi çekmiştir.¹ Belki bu durum, düşünürün tarihsel koşullar dolayısıyla iktisatçı yönünün ön plana çıkmasından kaynaklanmış olabilir. Hayek hem iktisatçı ve hem de bir hukukçu olarak, hukuk felsefesinin temel sorunları üzerinde, metodolojik temeller ve iktisadi teorilerle bağlantılı olarak oldukça geniş bir entellektüel çaba sarfetmiştir. Filozof, hukukla iktisat arasında yakın bir ilişkinin olduğunu ve hatta bu iki disiplinin birbirini tamamlayıcı karaktere sahip olmasına karşın aralarındaki bağlantının yeterince anlaşılmadığını söyler. Hayek'e göre bir hukukçu, üzerinde çalıştığı adil davranış kurallarının hizmet ettiği düzenle ilgilenmezken, bir iktisatçı da kendi çalıştığı düzenin dayandığı adil davranış kurallarından habersizdir. Oysa düşünür, her iki alanın sorunlarının birbiriyle yakından bağlantılı

1 Knud Haakonssen, Canberra, "The Philosophy of Law in Hayek's New Constitutionalism", *Rechtstheorie* 19, Duncker-Humblot, Berlin 1988, s. 289.

olduğunu, kanun, kanun hâkimiyeti, özgürlük, özgür anayasacılık ve hukuk devleti gibi hukuksal kavramlarla, piyasa ekonomisi ve kendiliğinden düzen gibi kavramları birbiriyle ilişkili olarak ele almakla göstermektedir.²

Hayek, teknik iktisat, iktisat teorisi, siyaset felsefesi, hukuk felsefesi, bilgi kuramı, metodoloji, dilbilim ve antropoloji gibi alanlarda disiplinlerarası bir anlayışla oldukça önemli eserler vermesine karşın layık olduğu üne kavuşamamıştır. Filozof, kendisi gibi geleneğe bağlı ve muhafazakâr eğilimleri olanların şöhret kazanmasının çok kolay olmadığını söyler.³

Hayek, gelip geçici moda eğilimlerine ve popüler politik söylemlere kulak vermeden düşüncelerini oldukça kalıcı kılacak temellere dayandırmaktadır. Onun çeşitli alanlara ilişkin verdiği eserlerde epistemolojik ve metodolojik sorunlar oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Popüler kaygılardan ve yüzeysel vargulardan kendini uzak tutarak düşüncelerine felsefi derinlik kazandıran Hayek'in, layık olduğu üne kavuşamamasının fazla önemli olmadığı 1970'lerde başlayan stagflasyon (durgunluk içinde enflasyon) krizi ve bu tarihten itibaren dünya ölçeğinde meydana gelen gelişmelerle anlaşılmaya başlandı.

1930'lu yıllardaki dünya ekonomik krizi sırasında John Maynard Keynes'le olan tartışması Hayek'i popüler bir iktisatçı durumuna getirmişti. Ancak Keynesyen iktisatın ağır basması

2 Yayla, Atilla, *Özgürlük Yolu, Hayek'in Sosyal Teorisi*, Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1993, ss.13-14.

3 Hayek, kendi durumu ile bağlantılı olarak şunları söylemektedir: "Bizim problemi-miz açısından özellikle önemlidir ki, her bilim adamı, muhtemelen, kendi sahasında sadece entellektüellerin ilerici siyasal görüşler olarak mütalaa ettikleri görüşleri tuttukları için büyük bilim adamları olarak hak etmedikleri yaygın bir şöhret kazanmış olan birkaç adam örneği isimlendirilebilir; fakat ben şimdiye kadar daha muhafazakar eğilimleri olan bir bilim adamına siyasal sebepler yüzünden böyle bir sahte ünün ihsan edildiği bir tek örneğe rastlamadım". (Yayla, *Özgürlük Yolu*, 1-2'den naklen).

BİRİNCİ BÖLÜM

Klasik Liberal Hukukun Haklılaştırılması: Düzen ve Kuralların Oluşumunda Rasyonel Planlamacılığa Karşı Evrim

I. Kurucu Rasyonalizmin Toplumsal Kurumlar ve Hukuk Üzerindeki Etkisi

Hayek, “kurucu rasyonalizm” (constructive rationalism) kavramıyla, “kartezyen rasyonalizm”in kurucusu Rene Descartes’in izleyicilerinin, aklın gücünü abartarak ona adeta tanrısal bir güç kazandırmalarından kaynaklanan yöntemi ifade etmektedir.²² Descartes’in, açık, kesin ve kuşkuadan uzak olmayan öncüllerden sonuç çıkarılamayacağı düşüncesi, davranışların uygunluğu,

22 Hayek, Friedrich August von, “Kuruculuğun Hataları” (çev. Simten Coşar), *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı 7, yaz 1997, s. 111-112; Pekel, Vahide, “Yeni Liberalizmin ‘Özgür’ Dünyası”, *Mürekkep*, sayı 1, Yaz 1994, s. 26.

adilliği ve haklılığını kanıtlamak için kullanıldı.²³ Böylece, mantıksal çıkarımlarla doğruluğu kanıtlanamayan her düşünce akıldışı (irrasyonel) ve hurafe olarak görüldü. Descartes, izleyicilerinin aksine, davranışların haklılığı ve adilliğini saptama işinin ancak her şeyi bilen (omniscient) tanrısal bir akla ait olabileceğini söylüyordu.²⁴ Ancak yine de Descartes, “*Metod Üzerine Konuşma*” adlı eserinde, bilge bir kanun koyucunun yaptığı kanunlar altında yaşamını sürdüren uluslar, diğer uluslara göre daha iyi siyasi ve adli kurumlara sahip olduğunu, Isparta’nın çok güçlü ve refaha sahip bir site olmasının nedeninin de, iyi bir kanun koyucunun kanunları aynı amaca doğru yönlendirmesinden kaynaklandığını söyleyerek kurucu rasyonalist düşünceye pek yabancı olmadığını göstermiştir.²⁵

İnsan aklının, gelenek ve deneyimlerden bağımsız olarak sadece *a priori* akli ilkelere dayanarak tümdengelim metoduyla bir sosyal düzenin bütün kurumlarını baştan itibaren kurgulayabileceği ve gerektiğinde de varolan bir sosyal yapıyı bir devrim ruhuyla değiştirip yenisini yapabileceği savı kurucu rasyonalizmin temel karakteristiğidir. Sosyal olayların da tıpkı doğal olaylar gibi nedensellik zinciriyle açıklanabileceği ve dolayısıyla sosyal alanın da kesin yasalar üzerine kurulu olduğunu söyleyen pozitivizm ile tarihin kesin yasalarının ve ahlaki bir amacının olduğu savını

23 Pekel, s. 26.

24 Hayek, Friedrich August von, *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük*, C. I, (Kurallar ve Düzen), (çev. Atilla Yayla), 1. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1994, s. 17; Descartes, kendi rasyonalist yönteminin, olgusal dünyanın gerçeklikleriyle ilgili bir içeriksel doğrulama testi için kullanılabileceğini söylemez. Dolayısıyla Descartes’in yöntemi analitiktir. Descartes’in analitik rasyonelliği, zihnin açık seçik işleyişini garanti etmek ister; o çıplak akılla ampirik teste gereksinim duyan sentetik önermelerin kanıtlanmasını amaçlamaz. (Bkz. Türkbaş, Ahmet Ulvi, “Descartes’çı Yöntem ve Bunun Getirdiği Sorunlar”, *İÜHF Mecmuası* (Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu’na Armağan), C. LVI, sayı, 1-4, 1998, ss. 134-137.

25 Descartes, Rene, *Metod Üzerine Konuşma*, (çev. Mehmet Karasan), Batı Klasikleri, 3. baskı, MEB Yayını, Ankara 1997, ss. 14-15.

sürdüren tarihsicilik (historisizm) de kurucu rasyonalist anlayışın birer yansımalarıdır.²⁶

Ahlâk, hukuk, dil, din, para ve piyasa gibi kültürel kurumların, bilinçli bir tasarımın ürünü oldukları veya önceden rasyonel olarak planlandıkları yaklaşımının en iyi ifade ediliş biçimi Descartes'in doğrudan izleyicileri olan Thomas Hobbes ve Rousseau'da görüldü.²⁷ Bu sosyal sözleşmecî düşünürler, insanoğlunun şimdiye kadar olan gelenek ve medeniyetini bir tarafa atarak, akıl yoluyla toplumu yeniden kurgulamaya kalkıştılar.²⁸ John Locke da, Hobbes ve Rousseau gibi sosyal sözleşmecî teorisyenler arasında yer almakla birlikte, onun sosyal sözleşmesi kurucu karakter taşımaktan uzak görünüyor.²⁹ Hobbes, insanların doğal yaşama dönemindeki doğal haklarını üstün bir güce sahip bir devlete (leviathan'a) devrettiklerini ve toplumsal yaşama geçtikten sonra bu hakların devletin iradesine bağlı olarak dağıtılacağı neredeyse sınırsız bir iktidar aklına dayanan bir toplum projesi sunarak kurucu rasyonalizmin en belirgin filozofu durumuna gelmiştir. Rousseau'nun sosyal sözleşme teorisi de kurucu rasyonalist anlayışın bir ürünüdür. Rousseau, kartezyen geleneğe bağlı olarak, insanoğlunun şimdiye kadar olan kazanımlarını ve gelenek yoluyla bizlere kadar nakledilmiş toplumsal değer ve kurumları, özgür insanı zincire vuran olgular olarak bir tarafa bırakmamız gerektiğini söyleyerek, "genel irade"ye dayalı yeni bir toplumsal model oluşturmaya çalışmıştır. Yanılmaz bir gücü simgeleyen genel iradeye bağlanmakla insanın özgürleşeceğini uman düşünür, çoğunluğun iradesini

26 Yayla, Atilla, "Kurucu Rasyonalizm, Adalet ve Sosyalizm", *Türkiye Günlüğü*, sayı 15, Yaz 1991, s. 96.

27 Rowley, Charles K., "Collective Choice and Individual Liberty", *ORDO, Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Band 30, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York 1979, s. 107; ayrıca bkz. Leiden, Paul B. Cliteur, "Why Hayek is a Conservative?", *Archiv Für Recht und Sozialphilosophie*, vol. LXXVI, 1990, s. 467.

28 Yayla, *Özgürlük Yolu*, s. 67.

29 Yayla, *Kurucu Rasyonalizm*, s. 96.

İKİNCİ BÖLÜM

Hukuk Kavramına Yönelik Temel Yaklaşımlar ve Hayek'in Hukuk Anlayışı

I. Hukuk Kavramına Yönelik Temel Yaklaşımlar

1. Genel Olarak

Hukukun ne olduğuna veya ne olması gerektiğine ilişkin sorulara, hukukla yakından ilgilenmeyenler, hukukçulara ve hukuk bilimiyle uğraşanlara göre daha kolay yanıt verebilirler. Hukuk bilimiyle yakından ilgilenenler için bu tür soruları yanıtlamak zor olduğu gibi daha da fazla düşünsel çabayı gerektirir. Diğer yandan, hukukçular da dahil olmak üzere insanların zihninde oluşan dünya görüşleri ve ideolojiler, bu tür sorulara verilecek yanıtların çeşitliliğini artırmaktadır. “Hukuk nedir” sorusuna, hukukla yakından ilgilenmeyenlerin vereceği yanıt olasılıkla, hukuk yasadır, tüzüktür biçiminde olacaktır. Bu görüş açısından, temel insan

haklarından birinin kaldırılmasına ilişkin yasakoyucunun bir kararı hukuk olabilmektedir. Yine bu görüş bakımından, parlamentoda çoğunluğu oluşturan totaliter bir zihniyetin aldığı her karar hukuk sayılabilir. Bütün bu yanlış kavrayışlara yol açılmaması ve hukukun niteliğinin ve amacının doğru kavranması için, hukukun varlık bütününün daha ayrıntılı olarak anlaşılması gerekir.

Hukukun daha geniş bir perspektiften kavranmasında felsefe ve hukuk felsefesinin önemi büyüktür.²⁶⁴ İndirgemeci metodu kullanan felsefe sonuçlardan ilk nedenlere inmeye çalışırken,²⁶⁵ sorunları daha derinlemesine kavramayı amaçlar. Hukuk felsefesi de hukuk kavramının ne olduğunu ve ne olması gerektiğini incelemeye çalışırken genel felsefeden yararlanmaya çalışır. Dolayısıyla hukukun varlık bütününe ilişkin soru sorabilmek için felsefenin bölümlerinin ortaya konulmasında yarar görüyoruz. Felsefe genel olarak ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji bölümlerinden oluşur. Ontoloji, varlık ve varlık ötesi bilimi olarak varlığın ide kökenli mi yoksa madde kökenli mi olduğuna dair sorular sorar ve bu sorulara yanıt aramaya çalışır. Ontoloji varlığa ilişkin deneyi de aşip daha kapsamlı araştırmalara yöneldiğinde metafizik felsefe olarak da adlandırılır. Epistemoloji, bilgi teorisi olarak doğru ve gerçek bilgiye ulaşmanın olanaklı olup olmadığını, eğer olanaklı ise bunun hangi yöntemle daha iyi ortaya çıkarılabileceğini araştırır. Bilgi teorisinde temel yöntemlerin akıl, deney ve sezgi olduğu bilinmektedir. Diğer yandan bilgi teorisi doğru düşünmenin temel formlarıyla, yani mantıkla da ilgilidir. Aksiyoloji dediğimiz

264 Bkz. Del Vecchio, Giorgio, *Hukuk Felsefesi Dersleri* (çev.Sahir Erman) , İÜHF Yayını, İstanbul, s. 12.

265 Bkz. Aral, Vecdi, *Hukuk Felsefesinin Temel Sorunları*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1982, s. 19; felsefenin tanımları için bkz., Weber, Alfred, *Felsefe Tarihi* (çev. H. Vehbi Eralp), 5. baskı, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1993, s. 1; Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 4. baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1998, ss. 80-81; Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Sözlüğü*, 7. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 12 vd.

değer teorisi, değerlerin var olup olmadığını, eğer varsa bunların objektif mi yoksa sübjektif mi olduğunu kendisine konu edinir.²⁶⁶

Yukarıdaki bölümler açısından hukuka yönelik şu sorular sorulabilir:

Ontolojik bakımdan;

- a. Hukuk İde kökenli midir yoksa madde kökenli midir?
- b. Hukuk bir insan ürünü müdür yoksa tanrısal iradenin ürünü müdür?
- c. Hukuk toplumsal gerçekliğin bir yansıması mıdır yoksa yasama organının iradesi mi hukuku yaratır?
- d. Pozitif hukukun üstünde bir doğal hukuk düşüncesi var mıdır?

Epistemolojik bakımdan;

- a. Hukukun bilgisine nasıl varılır? Deneyle mi, akılla mı yoksa sezgi ile mi?
- b. Mantık biliminin hukuk alanında rolü nedir?

Aksiyoloji bakımından;

- a. Hukukun bir değeri var mıdır, varsa bu değer nedir?
- b. Adalet hukukun yöneldiği bir değer midir? Adalet değeri ahlâki bir değer midir?²⁶⁷

Yukarıdaki sorulara verilecek yanıtlar aynı zamanda hukukun tanımını da belirler. Ancak sorulardan da anlaşıldığı üzere, hukukun tanımına ilişkin pek çok yanıt ortaya çıkabilmektedir. Tanımlardan bazıları pek çok teoriyi içerisinde barındırdığı halde, bazıları tek

266 Daha ayrıntılı bilgi için bkz., Aral, *Hukuk Felsefesinin*, ss. 16-17; Weber, Alfred ss.1-2'deki 1 no'lu dip.; Del Vecchio, s. 11; Akarsu, *Felsefe Terimleri*, ss. 80-81.

267 Felsefe ile hukuk arasındaki bu paralellik için bkz., Öktem, *Devlet ve Hukuk*, ss. 48-49; Güriz, Adnan, *Hukuk Felsefesi*, 3. Baskı, AUHF Yayınları, Ankara, 1992, s. 11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Adalet Teorileri Açısından Hayek'in Adalet Kavramı ve Değerlendirilmesi

I. Adalet Teorilerine Genel Bir Bakış

1. Genel Olarak Adalet Kavramı

Adalet kavramı, hukuk biliminin ya da hukuk felsefesinin inceleme alanında görünmesine karşın, felsefe, siyaset bilimi, hatta iktisat teorisi gibi sosyal bilimlerin geleneksel olarak ilgisini çekmiştir. Bu da sözkonusu kavramın disiplinlerarası bir inceleme konusu oluşturduğunu göstermektedir. Dolayısıyla adalet kavramının ilgili disiplinlerden bağlantısız olarak kavranması bazı güçlükler yaratacağı gibi, bu kavramın tanımına ilişkin çabaları da kısırlaştırabilir. Adalet teorisiyle ilgilenenlerin çok azı profesyonel felsefeciydi. Örneğin, Platon Atina'nın politik yaşamında aktif rol oynayan bir politika teorisyeniydi. Aynı şekilde Çiçero, Roma'nın

önemli bir politikacıydı. Yine David Hume, bir tarihçi ve zaman zaman da bir diplomat olarak çalışıyordu. Adalet teorisine önemli katkılarda bulunan J.S. Mill de yaşamını yöneticilikle idame ettiriyordu.⁵⁸⁸ Kısacası adalet kavramı, sosyal düzenin sürdürülmesinde merkezî bir yere sahip olduğu için, herhangi bir sistematik düşünce tarafından ihmal edilmemiştir.⁵⁸⁹ Düşünce tarihi adalet kavramının tanımlanmasına ilişkin çabalarla dolu olmasına karşın, üzerinde uzlaşma bulunun bir tanıma rastlamak zordur. Hukuk kavramına ilişkin bir tanım vermek, adalet kavramına göre daha kolaydır. Çünkü profesyonel hukukçunun üzerinde çalışabileceği bir hukuk alanı veya bir hukuk sistemi bulunmasına karşın, somut olarak incelenebilecek bir adalet alanından söz etmek zordur.⁵⁹⁰

Platon felsefesinde adalet, gerçek bir şey değil; bir düşünce, bir ide'dir.⁵⁹¹ İdeler Evreni'nde yer alan adalet, aşkın bir kavram olarak hukukun nihaî uygunluk kriteridir.⁵⁹² Ancak Platon'un "Site"yi koruma çabası, onun aşkın adalet kavramını gölgelemiştir.⁵⁹³ Sonuçta Platon, adaleti organizmacı bir anlayışla "Sitenin değişik tabakalarındaki her insanın kendine düşeni yapması ve kendine düşeni alması" biçiminde tanımlamıştır.⁵⁹⁴ Bu tanım gereği bireyler, kolektif bir organizma olan Sitenin gereklerine uyan varlıklar durumuna getirilmiştir.⁵⁹⁵

588 Ryan, Alan, "Justice in General", *Justice*, ed. by Alan Ryan, Oxford University Press, reprinted in 1996, s. 1.

589 Barry, *An Introduction to Modern Political Theory*, Third Edition, The Macmillan Press, London 1995, s. 148.

590 Tammelo, Lyndall Lorna, "Adaletin Özü Olarak Eşitlik" (çev. Murat Önderman), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, der. Hayrettin Ökçesiz, 1. Kitap, İstanbul 1993, s. 75.

591 Kuçuradi, Ioanna, "Adalet Kavramı", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, s. 27.

592 Bkz. Öktem, Niyazi, "Antik Yunan Felsefesi", *İÜHF Mecmuası*, C. XXXIX, sayı 1-4 (ayrı basım), İstanbul 1974, s. 25.

593 Bkz. Özbilgen, *Hukuk Sosyolojisi*, s. 169.

594 Bkz. Plato, *The Republic*, (Translated with an introduction by, H.D.P. Lee), London 1961, ss. 181-184.

595 Bkz. Plato, ss. 195-196; Güriz, *Adalet Kavramının*, s. 5.

Genel anlamda adalet, davranışların erdemle uygunluğunu ifade ederken; özel anlamda adalet, haklar ve ödevlerle ilgili durumlar için kullanılır.⁵⁹⁶ Adalet kavramı Antik Yunan'da genel olarak erdemle aynı anlamda kullanılmıştır. Aristoteles, "Nikomakhos'a Etik" eserinde adaleti, kendi amacını kendinde taşıyan bir erdem olarak tanımlıyordu.⁵⁹⁷ Aristoteles'in bu tanımı, geniş anlamda bir adalet tanımlamasıdır.⁵⁹⁸ Aristoteles, geniş anlamda adalet kavramını somutlaştırmak için daha dar anlamlara yönelmektedir. Aristoteles'te dar anlamda adalet, erdemle bir parçası olarak⁵⁹⁹ eşitlik temeline dayanır. Aristoteles'te adaletin temelini oluşturan eşitlik, aritmetik ve geometrik eşitlik olarak ikiye ayrılır. Aritmetik eşitlik, "düzeltici adalet" kavramının; geometrik eşitlik ise "dağıtıcı adalet" kavramının ana eksenini oluşturur.⁶⁰⁰ Dolayısıyla Aristoteles felsefesinde adalet, eşitlik temeline dayanır. Mutlak anlamda bir adalet düşüncesinin olup olmadığı tartışmalıdır.⁶⁰¹ Doğal hukuk akımına göre adalet, insan vicdanında apaçık bulunan ve hukukun yüksek idealini oluşturan bir düşüncedir. Doğal hukukçulara göre adalet idesi, insan doğasından, insan rasyonalitesinden ve insan sezgisinden kaynaklanır.⁶⁰² Doğal hukukun bu yaklaşımı, evrensel bir adalet anlayışını desteklemektedir. Aral açısından adalet, objektif bir etik değer olarak hukukun sonul amacını oluşturur.⁶⁰³

596 Akıllıoğlu, Tekin, "Adalet Kavramı ve İnsan Hakları", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, ss. 36-37.

597 Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, ss. 94-95.

598 Aktaş, Sururi, *Aristo Felsefesinde Adalet* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1996, ss. 55-56; Zeller, E., *Aristotle and The Earlier Peripatetics* (translated from German to English by B.F.C. Costello and J.H. Muirhead), vol. II, London 1897, s. 170; Hirsch, E., *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi* (1946-1947 yılı ders notları), s. 201.

599 Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, ss. 96-97.

600 Aktaş, s. 74 vd; Hirsch, ss. 202-203; Şenel, Alaeddin, *Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üzerine*, AÜSBF Yayını, Ankara 1970, s. 456.

601 Bkz. Çeçen, Anıl, *Adalet Kavramı*, 2. baskı, Gündoğan Yayını, Ankara 1993, s. 18 vd.

602 Güriz, *Adalet Kavramının*, s. 9.

603 Aral, Vecdi, *Toplum ve Adaletli Yaşam*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1988, s. 41 vd.

Sonuç

ÇALIŞMAMIZ BAŞTAN SONA İNCELENDİĞİNDE GÖRÜLECEKTİR ki, Hayek'in hukuk ve adalet kavramının eksenini özgürlük oluşturmaktadır. Bu çalışmada tez olarak yalnız bir sav ileri sürmemiz gerekirse, bu da, Hayek'in hukuk ve sosyal felsefesini belirleyen en temel kavramın özgürlük olduğuna ilişkin temel düşünce olacaktır. Akademik köken olarak hukukçu ve siyaset bilimcisi olmasına karşın, daha çok iktisatçı olarak tanınan Hayek, iktisat ders kitaplarında da pek fazla yer almaz. Kanımızca Hayek'i bir iktisatçı olarak gösteren neden, görelilik olarak daha toplumcu ve müdahaleci olan sosyal bilimcilerin, onun ekonomik özgürlüklere ilişkin negatif duruşuna yönelik eleştiri ve tepkilerinden kaynaklanmaktadır. Hayek bir hukuk teorisyeni olarak ün kazandı, hukuk bilimi için daha verimli olacaktır.

Her ne kadar Hayek "hukuk kuralları amaçtan bağımsız olmalıdır" dese de, onun hukuk ve adalet teorisinin bir amacı vardır; o da özgürlüktür. Ancak bu özgürlük yalnızca ekonomik hakların, mülkiyetin ve *status quo*'nun sürdürülmesine ilişkin muhafazakâr-liberal görüşlerin haklaştırılmasına dönük değildir. Hayek'in

teorilerinde önemli bir yer tutan “bireyin korunmuş alanı” (protected domain) kavramı, onun olumsuz (pajoratif) anlamda bir muhafazakâr (tutucu) olmadığını gösterecek niteliktedir. Bireyin varoluşunu sınırlayıcı geleneklerden yana olmayan Hayek’in *The Constitution of Liberty*’deki “niçin muhafazakâr değilim” başlıklı yazısı, bunu kanıtlayacak niteliktedir.⁸⁴⁹ Hayek nesnel bir bakış açısıyla muhafazakâr olarak değerlendirilse bile, onun muhafazakârlığı, insanlık tarihinde billurlaşmış kurum ve kural-ların korunmasına dönüktür. Bu tür değerleri korumak, insanlık için zararlı değildir. İlahi vahye dayanan dini düşünce de miras ve mülkiyet hakkı gibi bu tür billurlaşmış değerleri ilahi vahye uygun olarak korumak ister.

Hayek’in, özgürlük eksenine yerleştirilmiş hukuk ve adalet teorisinin karakterini belirleyen bazı temel tezler sözkonusudur. Bizce bir hukuk teorisi için önemli olan bu temel tezler metodolojiktir. Hayek’in sosyal ve hukuk felsefesinin arkaplanını oluşturan bu metodolojik temellerin orjinali İngiliz geleneğine damgasını vuran David Hume, Adam Smith ve Adam Ferguson gibi düşünürlere aittir. Hayek, Kant gibi bu çizgiye ters düşmeyen Kara Avrupa düşünürlerine de yollama yapar. Bu bağlamda Hayek kendi başına orijinal bir yere sahip değildir. Neo-klasik gelenek içinde Hayek’i orijinal kılan, klasik liberalizmin temel kabullerini daha da ayrıntılandırarak görelî olarak daha modern zamanlar için bir anımsatmada bulunmasıdır. Ancak hemen şunu da vurgulayalım ki, Hayek’i önemli kılan birincil neden, onun, Avrupa’daki sağdan ve soldan gelen totaliter esintiye karşı derin bir akademik tavır almasıdır.

Hayek’in hukuk ve adalet teorisini biçimleyen temel metodolojik tezleri şu şekilde sıralayabiliriz:

849 Bkz. Hayek, “Why I am not a Conservative”, in *The Constitution*, s. 397-411.

a) İnsan zihni, bir sosyal düzeni baştan aşağıya tasarlayacak kapasitede değildir. Bilgi, bireyler arasında bölünmüş (parçalanmış) durumdadır. Bu nitelikte olan bilginin tümü, tek bir merkez tarafından kullanılamaz. Bilginin koordinasyonu ancak serbest piyasada bireylerin işbirliği ile olanaklıdır

b) Hukuk ve diğer toplumsal kurum ve kurallar, yönü kestirilemeyen bir evrimsel süreç sonucu oluşur. Bu teziyle Hayek, kurum ve kuralların yaratılmasında akli tek yetkili gören rasyonalist geleceğe karşı gelerek böyle düşünenleri kurucu rasyonalist olarak nitelendirir.

c) Hayek'in anti- rasyonalist metodolojisi, "kendiliğinden düzen" (spontaneous order) kavramıyla tamamlanır. Hayek'e göre, kendiliğinden düzen, bireylerin eylemlerinin bilinçsiz sonuçlarıdır. Ancak Hayek, bir kendiliğinden düzen içinde devlet ve adliye teşkilatı gibi yapma (taxis) düzenlerin de olabileceğini kabul eder. Hayek bu tür teşkilatların organizasyonunun, bilinçli insan tasarımına bırakılmasını yadsımaz.

d) Hayek'e göre, toplumsal yapıda ancak bireylere gerçeklik izafe edilebilir. Halk, ulus ve toplum gibi sosyal bütünlerin gerçeklikleri yoktur. Sosyal bütünler ve kolektif kavramların anlaşılması, ancak bireyin kavranmasıyla olanaklıdır. Hayek bu düşünceleleriyle klasik liberalizmin metodolojik bireyciliğini tekrarlar.

Yukarıda dört şık halinde sunduğumuz Hayek'in metodolojik yaklaşımlarından şu önemli sonucu çıkarabiliriz: Hayek'in metodolojisinde rasyonalite kavramı zayıftır. Bu sonucun onun hukuk ve adalet teorisi için önemi büyüktür. Zayıflatılmış rasyonalite kavramının hukuk ve adalet kavramı üzerindeki etkisine girmeden önce şunu belirtelim ki, Hayek Fransız geleneğindeki rasyonel liberalizm yerine evrimci liberalizmden yanadır. Böyle bir yaklaşım, sosyal düzende köklü bir değişimi ve bir devrim düşün-

Kaynakça

- Akad, Mehmet**, *Teori ve Uygulama Açısından 1961 Anayasasınının 10. Maddesi*, İÜHF Yayını, İstanbul 1984.
- Akarsu, Bedia**, *Ahlâk Öğretileri*, 3. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1982.
- Akarsu, Bedia**, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 4.baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1998.
- Akı, Erol**, *Hukukun Temel Kavramları*, 3. baskı, Barış Yayını, İzmir 1993.
- Akıllıoğlu, Tekin**, "Adalet Kavramı ve İnsan Hakları", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, ss. 35-40.
- Akın, İlhan F.**, *Kamu Hukuku*, 6. baskı, Beta Yayını, İstanbul 1990.
- Aktan, Serdar**, "Adaletsiz Sosyal Adalet", *Liberal Düşünce*, sayı 10-11, Bahar/Yaz 1998, ss. 106-112.
- Aktaş, Sururi**, *Aristo Felsefesinde Adalet*,(yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1996.
- Aral Vecdi**, *Toplum ve Adaletli Yaşam*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1988.
- Aral, Vecdi**, "Kelsen'in Hukuk Anlayışı", *İÜHF Mecmuası* (ayrı basım), C. XXXIV, sayı 1-4, İstanbul 1969.
- Aral, Vecdi**, *Hukuk Felsefesinin Temel Sorunları*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Aral, Vecdi**, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, 2. baskı, İÜHF Yayını, İstanbul 1975.

- Aral, Vecdi**, *Kelsen'in Saf Hukuk Teorisinin Metodu ve Değeri*, İÜHF Yayını, İstanbul 1978.
- Aristoteles**, *Nikomakhos'a Etik* (Çev. Saffet Babür), H.Ü. Yayını, Ankara 1988.
- Aristoteles**, *Politika*, (çev. Mete Tunçay) 3. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990.
- Austin, John**, *Lectures on Jurisprudence*, Vol. I, London 1929.
- Barry, Norman**, *An Introduction to Modern Political Theory*, third edition, The Macmillian Press, London 1995.
- Barry, Norman**, *Birey, Cemaat, Piyasa* (çev. Aliye Mavili Aktaş), Liberte Yayınları, Ankara.
- Barry, Norman**, *Hayek's Social and Economics Philosophy*, The Macmillian Press, London 1985.
- Bastiat, Frederic**, *Hukuk*, (çev.Yıldırım Arsan), 1. Baskı, LDT Yayınları, Ankara 1997.
- Behtham, Jeremy**, *A Fragment on Government and An Introduction to The Principles of Morals and Legislation*, ed. By Wilfrid Harrison, Basil Blackwell, Oxford 1948.
- Bellamy, Richard**, "Hayek and Modern Liberalism", (Author, Chandran Kukathas) *History of European Ideas*, Book Reviews, , vol.13, No:3, pp. 310-311.
- Belsey, Andrew**, "Yeni Sağ, Toplumsal Düzen ve Yurttaş Hakları"(çev. Hüseyin İçen), *Mürekkep*, sayı 1, Yaz 1994, ss. 3-13.
- Bilge Necip**, *Hukuk Başlangıcı*, 7. baskı, Türhan Kitabevi Yayını, Ankara 1990
- Bruhl, Levey**, *Auguste Comte Felsefesi ve Sosyolojisi* (çev. Z. Fahri Fındıkoğlu), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul 1970.
- Buchanan, James M.** "Democratic Values in Taxation", *Freedom in Constitutional Contract*, ed.by J.M. Buchanan, Collage Station, Texas A.M. University Press 1977, pp. 243-253.
- Bulut, Nihat**, "Özelleştirme Uygulamaları Karşısında Sosyal Devlet İlkesini Yeniden Düşünmek", *AÜEHF Dergisi*, C.III, sayı 1, ss. 23-38.
- Bulut, Nihat**, *Çağdaş Devletin İki Boyutu: Özgürleştirme ve Özelleştirme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1994.

- Butler, Eamonn**, *Hayek, (Çağımız İktisat ve Siyaset Felsefesine Katkısı)*, (çev. Yusuf Ziya Çelikkaya), Liberal Düşünce Topluluğu Yayını, Ankara 1996.
- Bülbül, Kudret**, "Locke, Mill, Hayek ve Liberal Özgürlük Düşüncesinin Gelişimi", *Liberal Düşünce*, sayı 8, Güz 1997, ss. 122-133.
- Caniklioğlu, Meltem Dikmen**, *Anayasa Arayışları ve Türkiye*, BDS Yayınları, İstanbul 1998.
- Caniklioğlu, Meltem**, *Liberalizm 2*, (İzimler dizisi 7), BDS Yayınları, İstanbul 1996.
- Chipman, Lauchlan**, "Formal Justice and Rational Individualism", *Archiv für Recht und Sozialphilosophie*, Vol LXVII/4, 1981, pp. 145-156.
- Rolf Sartorius**, "The Concept of Law", *Archiv für Recht und Sozialphilosophie*, Vol. 52, No. 2, 1966, Wiesbaden, Germany, pp. 161-193.
- Connin, Lawrence J.**, "Hayek, Liberalism, And Social Knowledge", *Canadian Journal of Political Science*, Vol. XXIII: 2, Canada 1990, pp. 297-315.
- Copleston, Frederick**, *Felsefe Tarihi (Kant)* (çev. Aziz Yardımlı), 2. baskı, C. VI, İdea Yayını, İstanbul 1996.
- Copleston, Frederick**, *Felsefe Tarihi, (Aydınlanma)*, C. VII, 2. baskı, (çev. Aziz Yardımlı), İdea Yayınları, İstanbul 1996.
- Cristi. F.R.**, "Hayek and Schmitt on The Rule of Law", *Canadian Journal of Political Science*, Vol.17, No:3, pp. 520-535.
- Çağlı, Orhan Münir**, *Hukuk ve Hukuk İlimine Giriş*, 4. baskı, İÜHF Yayını, İstanbul 1971.
- Çeçen, Anıl**, *Adalet Kavramı*, 2. baskı, Gündoğan Yayını, Ankara 1993.
- De Crespigny, Anthony**, "F. A. Hayek: Özgürlük İçin İlerleme", *Çağdaş Siyaset Felsefeleri*, (çev. Mete Tunçay), ed. by, De Crespigny, Anthony/Minogue, K.R, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, ss. 59-74.
- Del Vecchio, Giorgio**, *Hukuk Felsefesi Dersleri* (çev.Sahir Erman) , İÜHF Yayını, İstanbul.
- Demirel, Tanel**, "Hayek'in Düşüncesinde Hukuk Devleti Kavramı", *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı 5, Kış 1997, ss. 112-123.
- Descartes, Rene**, *Metod Üzerine Konuşma*, (çev. Mehmet Karasan), Batı Klasikleri, 3. baskı, MEB Yayını, Ankara 1997.

- Dietze, Gottfried**, "From the Constitution of Liberty to its Deconstitution by Liberalistic Dissipation, Disintegration, Disassociation, Disorder", *ORDO, Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Band 30, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York 1979, pp. 177-197.
- Dreier, Ralf**, "Hukuk Kavramı" (çev. Altan Heper), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, der. Hayrettin Ökçesiz, 2. Kitap, AFA Yayını, İstanbul, ss. 9-25.
- Dworkin, Ronald**, *Taking Rights Seriously*, 16 th. printing, USA, 1997.
- Ebeling, Richard M.**, "Friedrich A. Hayek: Bir Yüzüncü Yıl Değerlendirmesi" (çev. Atilla Yayla), *Liberal Düşünce*, C. 4, sayı 15, Yaz 1999, ss. 99-104.
- Erdoğan, Mustafa**, *Anayasal Demokrasi*, Siyasal Kitabevi, 3. baskı Ankara 1999.
- Erdoğan, Mustafa**, "Özgürlük, Adalet, Refah", *Sosyo-Politik Yaklaşım, Akademik Politika ve Sosyal Tahlil Dergisi*, sayı 1, Şubat / Mart 1993, ss. 108-117.
- Flew, Antony**, "Social Justice Isn't Any Kind of Justice", *Liberal Düşünce*, Bahar 1997, sayı 6, ss. 55-65.
- Friedmann, Wolfgang**, *Legal Theory*, 2nd edition, Stevens- Sons, London 1949
- Gamble, Andrew**, "Hayek ve Sol" (çev. Ataç Ünlü), *Liberal Düşünce*, sayı 6, Bahar 1997, ss. 23-31.
- Giddens, Anthony**, *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji* (çev. Ahmet Çiğdem), 2. baskı, Vadi Yayınları, Ankara 1996.
- Golding, M.P.**, "Kelsen and The Concept of Legal System", *Archiv für Recht und Sozialphilosophie*, vol. XLVII, 1961 Berlin, pp. 355-386.
- Gordon, David**, "Justice and Redistributive Taxation: James Buchanan versus Ludwig von Mises", *The Review of Austrian Economics*, vol. 8, No:1, 1994, pp.117-131.
- Göze, Ayferi**, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 5. baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1989.
- Güriz, Adnan**, "Adalet Kavramının Belirsizliği", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Türkiye Felsefe Kurumu Yayını, Ankara 1994, ss. 5-25.
- Güriz, Adnan**, *Faydacı Teoriye Göre Ahlâk ve Hukuk*, AÜHF Yayını, Ankara 1963.

- Güriz, Adnan**, *Hukuk Başlangıcı*, 5. baskı, Siyasal Kitabevi Yayını, Ankara 1996
- Güriz, Adnan**, *Hukuk Felsefesi*, 3.baskı, AÜHF Yayınları, Ankara, 1992.
- Güriz, Adnan**, *Kapitalist İdeoloji Üzerine Bir İnceleme*, 1. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1995.
- Gürkan, Ülker**, "Sosyal Adalet", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, ss. 77-83.
- Gürkan, Ülker**, *Hukukî Realizm Akımı*, AÜHF Yayını, Ankara 1967.
- Güvel, Enver Alper**, "Demokrasi, Piyasa Ekonomisi ve Liberal Düşünce Geleceği", *Liberal Düşünce*, sayı 12, Güz 1998, ss. 105-121.
- Haferkamp, Hans**, "Normların Oluşumu ve Gelişimi" (çev. Korkut Kanadoğlu), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, der. Hayrettin Ökçesiz, sayı 2, 1993, ss. 130-141.
- Haçerlioğlu, Orhan**, *Felsefe Sözlüğü*, 7. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.
- Hart, H.L.A.**, *The Concept of Law*, Oxford University Press, London, E.C 4, 1965.
- Hatemi, Hüseyin**, *Hukuk Devleti Öğretisi*, 1. baskı, İşaret Yayınları, İstanbul 1989.
- Hayek, Friedrich August von**, "Hayek on Hayek": An Autobiographical Dialogue, ed. Stephen Kresge and Leif Wenar, *Philosophy of The Social Science* vol. 26, no:26, 1996, pp. 417-421.
- Hayek, Friedrich August von**, "Kuruculuğun Hataları" (çev. Simten Coşar) , *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı 7, yaz 1997, ss. 110-124.
- Hayek, Friedrich August von**, "Liberal Bir Devletin Anayasası", (çev. Mustafa Erdoğan), *Sosyal-Siyasal Teori*, der. Atilla Yayla, 1. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss. 136-141.
- Hayek, Friedrich August von**, *Hukuk, Yasama ve Özgürlük*, C. III. (Özgür Bir Toplumun Siyasal Düzeni), (çev. Mehmet Öz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, 1997.
- Hayek, Friedrich August von**, *Individualism and Economic Order*, Routledge/Kegan Paul, London 1949.

- Hayek, Friedrich August von**, *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük*, C. II (*Sosyal Adalet Serabı*), (çev. Mustafa Erdoğan) 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1995.
- Hayek, Friedrich August von**, *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük*, C.I. (*Kurallar ve Düzen*), (çev. Atilla Yayla), 1. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1994.
- Hayek, Friedrich August von**, *Kölelik Yolu* (çev. Turhan Feyzioğlu- Yıldırım Arsan), Liberal Düşünce Topluluğu Yayını, Ankara 1995.
- Hayek, Friedrich August von**, *New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas*, Routledge, 1978 (Reprinted 1990).
- Hayek, Friedrich August von**, *Studies in Philosophy, Politics and Economics*, The University of Chicago Press, 1967.
- Hayek, Friedrich August von**, *The Constitution of Liberty*, Routledge- Kegan Paul London 1990.
- Hayek, Friedrich August von**, *The Fatal Conceit, The Errors of Socialism*, vol. I, (ed. W. W. Bartley III), Routledge, London, 1988.
- Hayek, Friedrich August von**, *The Intellectuals and Socialism*, London 1998.
- Hirsch, E.**, *Hukuk Felsefesi ve Sosyoljisi* (1946-1947 yılı ders notları).
- Hirschman, Albert O.**, *Gericiliğin Retoriği* (çev. Yavuz Alogan), 1. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.
- Holmes. O.W.**, *Common Law*, Boston 1881.
- Hommel, Hendrik Van Eikema**, "Positive Law and material-legal Principles", *Archiv für Recht- und Sozialphilosophie*, LXX, Germany 1984, pp. 153-171.
- Höffe, Otfried**, "Adalet Bir Değiş tokuş mudur?", (çev. Ahmet Arslan), *Sosyal-Siyasal Teori*, der. Atilla Yayla, 1. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss. 285-298.
- Huber, Ernst Rudolf**, "Moden Endüstri Toplumunda Hukuk Devleti ve Sosyal Devlet" (çev. Tuğrul Ansay), *Hukuk Devleti*, der. Hayrettin Ökçesiz, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* Yayını 4, İstanbul 1998, ss. 57-81.
- Hume, David**, *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* (çev. Aziz Yardımlı), 1. bası, İdea Yayını 1997.

- Hume, David**, *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma*, (çev. Selim Evrim), Batı Klasikleri, 2. Baskı, MEB Yayını, İstanbul 1986.
- Hünler, Solmaz Zelyut**, *Rawls ve MacIntyre, İki Adalet Arasında*, 1. Baskı, VadiYayınları, Ankara 1997.
- İşıktaç, Yasemin**, "Yargıcın Hukuk Yaratma Fonksiyonu Üzerine Bir İnceleme", *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 62, sayı 1-3, İstanbul 1998, ss. 81-85.
- İşıktaç, Yasemin**, *Hukuk Normunun Mantıksal Analizi ve Uygulaması*, Filiz Kitabevi Yayını, İstanbul 1999.
- İşıktaç, Yasemin**, *Örf ve Adet Hukuku*, 2. baskı, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi Yayını, İstanbul 1997.
- İzveren, Adil**, *Hukuk Felsefesi*, DEÜHF Yayını, Ankara 1988.
- Jsay, Anthony de**, *Tercih, Sözleşme, Rıza: Liberalizme Yeni Bir Bakış*, (çev. Alişan Oktay), Liberte Yayını, Ankara.
- Kaboğlu, İbrahim**, "Türkiye'de Hukuk Devletinin Gelişimi", *Hukuk Devleti*, der. Hayrettin Ökçesiz, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi Yayını 4, İstanbul 1998, ss. 89-116.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem**, *İnsan ve İnsanlar*, 7. baskı, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1988.
- Kane, John**, "Justice: Equality Before Law" *Political Theory*, Vol. 24, issue 3, Aug. 1996, pp.375-394.
- Kazgan, Gülten**, *İktisadî Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, 2. baskı, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul 1980.
- Kelsen, Hans**, "Mahz Hukuk Nazaryesi Nedir?" (çev. O. Münir Çağıl), *İÜHF Mecmuası*, C. XXII, sayı 1-4, (A. Samim Gönensay'a Armağan), ss. 399-417.
- Kelsen, Hans**, *What's Justice? Collected Essays*, University of California Press 1957.
- Knud Haakonssen, Canberra**, "The Philosophy of Law in Hayek's New Constitutionalism", *Rechtstheorie* 19, Duncker-Humblot, Berlin 1988, pp. 289-303.
- Kuçuradi, Ioanna**, "Adalet Kavramı", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994.
- Kukathas, Chandran**, *Hayek and Modern Liberalism*, Clarendon Press, Oxford 1990.

- Kula, Erhun**, "John Rawls'un Sosyal Adalet Kuramı", *Felsefe Tartışmaları*, 10. Kitap, Haziran İstanbul 1991, ss. 108-112.
- Lachmann, Ludwig M.**, "The Flow of Legislation and The Permanence of The Legal Order", *ORDO, Jahrbuch für Die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Band 30, Gustav Fischer Verlag: Stuttgart, New York, 1979, pp. 69-77.
- Laski, Harold**, *The Rise of European Liberalism*, Aakar Books, 2005.
- Le Fur, Louis**, *XVII inci Asırdan Beri Tabii Hukuk Nazaryesi ve Modern Doktrin*, (çev. Nihat Raif Erim), Hukuk İlmîni Yayma Kurumu Yayını, 1940.
- Leiden, Paul B. Cliteur**, "Why Hayek is a Conservative?", *Archiv Für Recht und Sozialphilosophie*, vol. LXXVI, 1990, pp. 466-478.
- Machlup, Fritz**, "Liberalism and the Choice of Freedoms", *Roads to Freedom*, ed. by Erich Streissler, New York 1971.
- MacIntyre, Alasdair**, *After Virtue*, second edition, University of Notre Dame Press, 1984.
- Magee, Bryan**, *Karl Popper'in Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı* (çev. Mete Tunçay), 1.baskı, Remzi Kitabevi Yayını, İstanbul, 1982.
- Marx, Karl**, "Critique of The Gotha Programme", *Justice*, ed. by Alan Ryan, Oxford University Press, reprinted in 1996, pp.159-163.
- Miller, David**, *Social Justice*, Clarendon Press, Oxford 1976.
- Miller, Eugene F.**, "Hayek's Critique of Reason", *Modern Age*, Fall 197, pp. 383-394.
- Nishiyama, Chiaki**, "Anti-Rationalism or Critical Rationalism", *ORDO, Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Band 30, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York 1979, pp. 21-41.
- Nozick, Robert**, *Anarchy, State and Utopia*, Oxford 1971.
- Ökçesiz, Hayrettin**, "Hukuk Devleti Olgusu", *Hukuk Devleti*, der. Hayrettin Ökçesiz, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 4, İstanbul 1998, ss. 44-56.
- Ökçesiz, Hayrettin**, "Hukuk Devleti", *Hukuk Devleti*, der. Hayrettin Ökçesiz, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi Yayını 4, İstanbul 1998, ss. 17-34.
- Öktem, Niyazi**, "Hukuksal Pozitivizm Akımı", *İÜHF Mecmuası* (Ord. Prof. Charles Crozat'a armağan), C. XIII, sayı 1-4, İstanbul 1979, ss. 271-299.
- Öktem, Niyazi**, "Antik Yunan Felsefesi", *İÜHF Mecmuası*, C. XXXIX, sayı 1-4 (ayrı basım), İstanbul 1974.

- Öktem, Niyazi**, *Devlet ve Hukuk Felsefesi Akımları*, 2. baskı, Der Yayınları, İstanbul 1995.
- Özbilgen, Tarık**, *Eleştirel Hukuk Başlangıcı Dersleri*, İÜHF Yayını, İstanbul 1976.
- Özbilgen, Tarık**, *Eleştirel Hukuk Sosyolojisi Dersleri*, C.I, İÜHF Yayını, İstanbul 1971.
- Özbudun, Ergun**, *Türk Anayasa Hukuku*, 4. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1995.
- Özcan, M. Tefvık**, *İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol*, Özne Yayınları, İstanbul 1998.
- Özcan, M. Tefvık**, *John Locke'ta Devlet ve Hukuk*, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1984.
- Özcan, M.Tefvık**, "Hukuk İdeolojisi: Adalet Sorununa Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, ss. 57-75.
- Özgüven, Ali**, *İktisadî Düşünceler-Doktrinler ve Teoriler*, Filiz Kitabevi Yayını, İstanbul 1984.
- Özipek, Bekir Berat**, "Özgürlüğü 'Kölelik Yolu'yla Anlamak", *Liberal Düşünce*, sayı 6, Bahar 1996, ss. 122-137.
- Paul, Ellen Frankel**, "Liberalism, Unintended Orders and Evolutionism", *Political Studies*, vol. XXXVI, 1988, pp. 251-272.
- Peacock, Mark S.**, "Hayek, Realism, and Spontaneous Order", *Journal of The Theory of Social Behaviour*, vol. 23, No: 23, pp. 249-264.
- Pekel, Vahide**, "Yeni Liberalizmin 'Özgür' Dünyası", *Mürekkep*, sayı 1, Yaz 1994, ss. 21-31.
- Plato**, *The Republic*, (Translated with an introduction by, H.D.P. Lee), London 1961.
- Polanyi Levitt, Kari / Mendell, Marguerite**, "Piyasa Fetişizminin Kökenleri", (çev. Mustafa Ergazi), *Mürekkep*, sayı 1, Yaz 1994, ss. 36-43.
- Popper, Karl**, *Açık Toplum ve Düşmanları*, C.II. (Hegel, Marx ve Sonrası), (çev. Harun Rızatepe), 2. baskı, İstanbul 1989.
- Popper, Karl**, *Tarihselciliğin Sefaleti*, (çev. Sabri Orman), 2. baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

- Radbruch, Gustav**, “Beş Dakika Hukuk Felsefesi” (çev. Hayrettin Ökçesiz), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, der. Hayrettin Ökçesiz, 2. Kitap, AFA Yayını, İstanbul 1998, ss. 7-8.
- Radbruch, Gustav**, “Hukuk Devleti” (çev. Hayrettin Ökçesiz), *Hukuk devleti*, der. Hayrettin Ökçesiz, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 4, İstanbul 1998, ss. 11-16.
- Radnitzky, Gerard**, “Knowledge, Values and Social Order in Hayek’s Oeuvre”, *Journal of Social and Evolutionary Systems*, vol. 16, No. 1, pp. 9-24.
- Rand, Ayn**, “Kapitalizm Nedir?” (çev. Atilla Yayla), *Sosyal-Siyasal Teori*, der. Atilla Yayla, 1. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss. 158-177.
- Rawls, John**, “Distributive Justice”, *Justice*, ed. by Alan Ryan, Oxford University Press, reprinted in 1996, pp. 73-94.
- Rawls, John**, *A Theory of Justice*, Revised Edition, Harvard University Press, 1999.
- Rousseau, J. Jaques**, *Toplum Anlaşması*, (çev. Vedat Günyol), Batı Klasikleri, MEB. Yayınları, İstanbul 1997.
- Rowley, Charles K.**, “Collective Choice and Individual Liberty”, *ORDO, Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, Band 30, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York 1979, pp. 107-115.
- Rowley, Charles**, “Klasik Liberalizmde Yaşayan ve Ölen Nedir?” (çev. Melih Yürüşen), *Liberal Düşünce*, Güz 1997, sayı 8, ss. 55-71.
- Ruelle, David**, *Raslantı ve Kaos* (çev. Deniz Yurtören), 11. baskı, TÜBİTAK Yayını 7, Ankara 1998.
- Ryan, Alan**, “Justice in General”, *Justice*, ed. by Alan Ryan, Oxford University Press, reprinted in 1996, p. 1-17.
- Samuelson, Paul A.**, *İktisat*, (çev. Demir Demirgil), Menteş Yayını, İstanbul 1987.
- San, Coşkun**, *Max Weber’de Hukukun ve Meşru Otoritenin Sosyolojik Analizi*, Ankara İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara 1971.
- Sandel, Micheal**, “Şekli Cumhuriyet ve Engellenmemiş Benlik”, (çev. Filiz Çulha), *Mürekkep*, Yaz 1994, sayı 1, ss. 14-20.
- Sartori, Giovanni**, *Demokrasi Kuramı* (çev. Deniz Baykal), Siyasî İlimler Türk Derneği Yayını, Ankara.

- Savaş, Vural Fuat**, “Ekonomik Haklar, Refah Devleti ve Adalet Üstüne Bazı Düşünceler”, *Adalet Kavramı*, der. Adnan Güriz, Ankara 1994, ss. 85-92.
- Schwartz, Richard D., Miller, James C.**, “Legal Evolution and Societal Complexity”, *The Social Organization of Law*, ed.by Donald Black and Mauren Mileski, New York, Seminar Press, 1973, pp. 379-393
- Stone, Julius**, *The Province and Function of Law*, William S. Hein/ Co, Inc, Buffalo, N 14209.
- Şenel, Alaeddin**, *Eski Yunanda Eşitlik ve Eşitsizlik Üzerine*, AÜSBF Yayını, Ankara 1970.
- Tammelo, Lyndall Lorna**, “Adaletin Özü Olarak Eşitlik” (çev. Murat Önderman), *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, der. Hayrettin Ökçesiz, 1. Kitap, İstanbul 1993, ss. 75-81.
- Tanör, Bülent**, *Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar*, MAY Yayınları, 1. baskı, İstanbul 1978.
- Tokarczyk, Roman A.**, “Natural Law as the Universal Basis of Social Order”, *Archiv für Rechts-und Sozialphilosophie*, vol. 79, 1993, pp. 70-79.
- Topçuoğlu, Hamide**, *Hukuk Sosyolojisi Dersleri C.I*, AÜHF Yayını, Ankara 1963.
- Touraine, Alain**, *Demokrasi Nedir?*, (çev. Olcay Kunal), 1.baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- Türkbağ, Ahmet Ulvi**, “Descartes’çı Yöntem ve Bunun Getirdiği Sorunlar”, *İÜHF Mecmuası* (Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu’na Armağan), C. LVI, sayı, 1-4, 1998, ss. 13-139.
- Türkkan, Erdal**, “İktisadî Liberalizm, Sosyal Adalet ve Demokrasi”, *Sosyal-Siyasal Teori*, der. Atilla Yayla, 1. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss. 186-192.
- Umur, Ziya**, *Roma Hukuku*, 2. baskı, Beta Yayını, İstanbul 1990.
- Vanberg, Viktor**, “Hayek’s Legacy and The Future of Liberal Thought: Rational Liberalism versus Evolutionary Agnosticism”, *CATO Journal*, Fall 1994, vol. 14, issue 2 pp. 179-200.
- Vanberg, Viktor**, “J.M. Buchanan and F.A. Hayek: The Thought of Two Nobel Laureates”, *Market Process*, Spring 1987, Vol. 5, No.1, pp. 2-3.
- Villey, Michel**, *Roma Hukuku* (çev. Bülent Tahirioğlu), Der Yayını, İstanbul 1996.

- Wainwright, Hilary**, *Yeni Bir Sol Üzerine Tartışmalar* (çev. Ali Çakıroğlu), Ayrıntı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1995.
- Weber, Alfred**, *Felsefe Tarihi* (çev. H.Vehbi Eralp), 5.baskı, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1993.
- Weber, Max**, *Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu*, (çev. Zeynep Aruoba), 1. Baskı, Hil Yayını, İstanbul 1985.
- Yay, Turan**, *F.A. Hayek'te İktisadî Düşünce: Hayek ve Keynes / Keynesçiler Tartışması*, 1. baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 1993.
- Yayla, Atilla**, "Adalet Teorilerine Genel Bir Bakış", *Yeni Forum*, Şubat 1991, ss. 33-40.
- Yayla, Atilla**, "Hayek, Yirminci Yüzyıl ve Türkiye", *Türkiye Günlüğü*, Bahar 1992, sayı 18, ss. 48-59.
- Yayla, Atilla**, "Kurucu Rasyonalizm, Adalet ve Sosyalizm", *Türkiye Günlüğü*, sayı 15, Yaz 1991, ss. 95-109.
- Yayla, Atilla**, *Liberal Bakışlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993.
- Yayla, Atilla**, *Liberalizm*, 2. baskı, Liberte Yayını, Ankara 1998.
- Yayla, Atilla**, *Özgürlük Yolu, Hayek'in Sosyal Teorisi*, Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1993.
- Yörük, Abdülhak Kemal**, *Hukuk Felsefesi Dersleri*, 2. baskı, İÜHF Yayını, İstanbul 1958.
- Yörükoğlu, Ömer**, *Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Amerika Birleşik Devletlerinde Hakim Olan Hukuk Teorisi*, İÜHF Yayını, İstanbul 1982
- Yumer, Ruhdan**, "Hayek'çi Liberalizmin Temel İlkesi", *Sosyal-Siyasal Teori*, der. Atilla Yayla, 1. baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara 1993, ss. 108-120.
- Zeller, E.**, *Aristotle and The Earlier Peripatetics* (translated from German to English by B.F.C. Costello and J.H. Muirhead), vol. II, London 1897.

Özgürlüğün Kitaplığı İnternette...

www.liberte.com.tr

O'zgul'rlu'k yolu : Hayek'in sosyal teorisi. 264 Pages Â· 2000 Â· 8.63 MB Â· 37 Downloads Â· Turkish. by Yayla & Atila & Hayek & Friedrich A. von.Â · 3 kitaptan olu'yan HUKUK, YASAMA VE 3-ZG'RL'K Friedrich August von Hayek'in yakla'k yirmi yÄ±sÄ'ren Ten ve Ta' - Richard Sennett. 677 PagesÂ·2002Â·1.6 MBÂ·3,107 DownloadsÂ·TurkishÂ·New! anlamÄ±n bir yolu olarak ele almasÄ±na ra'ymen, kent mekÄnÄndaki fiziksel duyumlarÄ±n tarihsel bir DÄ¼nyayÄ± De'iyÄ'tiren 100 Fikir - Jheni Osman. 1,120 PagesÂ·2014Â·2.9 MBÂ·4,770 DownloadsÂ·TurkishÂ·New! Patlama | Do'yal Seleksiyon | Yuvarlak DÄ¼nya | Antimadde |Kuantum Teorisi | MikroplarÄ±n ke'fi | Balta ZamanÄ±n Co'rafyasÄ± - Robert Levine. 611 PagesÂ·2013Â·1.66 MBÂ·3,274 DownloadsÂ·TurkishÂ·New! Geli'mi' Arama. Eylem Se' Eposta YazdÄ±r. Hayek'in hukuk ve adalet teorisi /. Title: Hayek'in hukuk ve adalet teorisi /. Author: Akta', Sururi. Hukuk+ve+Adalet+Ele'tirel+Hukuk+Dergisi+YÄ±l+2015+SayÄ±+. Ayse GÄ¼le'ci. Download with Google. Download with Facebook. or download with email. Hukuk+ve+Adalet+Ele'tirel+Hukuk+Dergisi+YÄ±l+2015+SayÄ±+. Download. Hukuk+ve+Adalet+Ele'tirel+Hukuk+Dergisi+YÄ±l+2015+SayÄ±+. Ayse GÄ¼le'ci. Loading Preview.